

'HET RÉVEIL' EN 'HET (NEO-)CALVINISME' IN HUN
ONDERLINGE SAMENHANG (1856-1896)

J. Vree

Inleiding

Anders dan veel andere bekende hervormde collega's, die in de jaren tachtig of zelfs al eerder afstand van Kuyper namen, is H. Pierson de leider der 'kleine luyden' althans in politiek opzicht lang trouw gebleven. Eerst in juni 1894, toen ten gevolge van een herstemming in het kiesdistrict Elst de strijd tussen Takkianen en Anti-takkianen nog volop gaande was, wendde hij zich geheel van hem af.¹ Wat volgde was een polemiëk van de twee die aan het slot van het Sociaal Congres van 1891 het enthousiasme ten top hadden gevoerd.² Zo eindigde een samenwerking die begonnen was in 1877, toen Kuyper Pierson overhaalde om voor hem in *De Heraut* de rubriek 'Inwendige Zending' te verzorgen. Ofschoon het contact tussen hen nadien bepaald niet zonder slag of stoot verlopen was, hadden zij elkaar toch meer dan vijftien jaar kunnen boeien.

Kort nadat Kuyper en Pierson in 1895 hun strijdschriften gewisseld hadden vroeg A.F. de Savornin Lohman in *De aanval op Seinpost en mijn antwoord*: 'Maar waarom ... de richting van het Réveil van het Calvinisme uit te sluiten, gelijk tegenwoordig bij vele gereformeerden het streven is?' Uit wat verder volgt blijkt dat Lohman bij het door hem opgemerkte niet alleen aan zichzelf dacht, maar zeker ook aan zijn boezemvriend Pierson.³

1. Pierson aan Kuyper, 23 juni 1894; Archief Kuyper; Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden), Amsterdam. Vgl. J. Vree, 'Brieven aan A. Kuyper als bron van informatie over het leven in de Gereformeerde Kerken in de jaren 1892-1901', in: *DNK* 37 (november 1992), 35-51, m.n. 47.

2. Pierson schreef najaar 1894 in *De Nederlander* anoniem een reeks 'Een heele of een halve Christus?'. Kuyper antwoordde in het op 25 juni 1895 (vlak voor 'Seinpost!') gedateerde Voorwoord van zijn bundel *De Christus en de Sociale nooden en Democratische klippen*, Amsterdam [1895]. Pierson repliceerde met de, nu onder naam gepubliceerde, bundel *Een heele of een halve Christus?*, Rotterdam 1895.

3. Utrecht 1895, 91: '[Ik] herinner ... er aan, dat op sommige punten ... in de laatste jaren de 'Calvinisten' bij de mannen van het Réveil eer achterstaan dan omgekeerd. ... dat het meer aankomt op wat mensen *doen*, dan op hunne *benamingen*; dat b.v. in den strijd tegen *onzedelijkheid en ontucht* Calvinijn vooraan stond, en er dus voor ons *Calvinisten* geen reden zijn kan koel te blijven tegenover de mannen des Réveils, die op dat gebied zich zeer verdienstelijk hebben gemaakt'.